

MISIR VE TÜRKİYE 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARI KARŞILAŞTIRMASI*

Ahmed Emin OSMANOĞLU**

Gülten YILDIRIM***

ÖZET

Uluslararası hoşgörünün geliştirilmesi için ülkeler arası karşılaştırmalı eğitim çalışmaları yapmak son derece önemlidir. Bu çalışmada söz konusu karşılaştırma için Mısır seçilmiştir. Mısır Türkiye gibi Ortadoğu'nun mühim ülkelerinden biridir. Çalışmanın temel problemi Mısır Arap Cumhuriyeti'nde 2007-2008 senesinde geçerli olan sosyal bilgiler öğretim programı ile ülkemizde 2005 senesinde uygulamaya konulan 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu tespit etmektir.

Araştırma nitel araştırma modeline dayalı doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Mısır'da 2007-2008 öğretim senesinde uygulanan 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile Türkiye'de 2007-2008 öğretim senesinde uygulanan 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Veriler doküman analizi tekniğine uygun olarak toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programları betimsel analize tabi tutulmuştur. Programların amaçları, vizyonları, içerikleri, yapıları, eğitim ve değerlendirme durumları incelenmiş, bu hususlardaki benzerlik ve farklılıklara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'deki programın amaçlarının, Mısır'dakinin aksine, 1. kademe ve 2. kademe için bütünleşik olduğu, bunun programın bütünlüğünü ve sürekliliğini gösterdiği; Türkiye'de genel amaçlar içerisinde Mısır'da olduğu gibi teoloji, yöntem bilim ve ekolojiye yönelik ayrı ayrı amaçlar bulunmadığı, Türkiye programının zenginlik, kapsam genişliği ve geçerliği bağlamında Mısır'a göre daha kuvvetli olduğu, Türkiye vizyonunda Mısır'daki gibi dinî bir vurgu bulunmadığı, Türkiye'de eğitim durumları bakımından öğrenci merkezli yaklaşımın benimsendiği, Türkiye'de Mısır'dakinin aksine süreci ölçmeye yönelik çoklu ve alternatif değerlendirme yöntemleri uygulandığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Türkiye, sosyal bilgiler programı, karşılaştırmalı eğitim.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Dr. Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, El-mek: ahmed_osmanoglu@yahoo.com

*** Arş. Gör. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, El-mek: gulten_yildirim@hotmail.com

COMPARISON OF EGYPTS' AND TURKEYS' SIXTH CLASS SOCIAL STUDIES CURRICULUM PROGRAM

ABSTRACT

For the development of international tolerance, making comparative educational studies are so important. In this study Egypt is selected for comparison with Turkey. Egypt is one of the most important countries of Middle East, like Turkey. The main problem of this research is to identify the similarities and differences between social studies curriculum that is applied in the Arab Republic of Egypt in the year of 2007-2008 and which is put in to practice in Turkey in the year of 2005.

The qualitative research procedures followed in order to carry out this investigation, and also the document analysis techniques are applied based on the qualitative research models. Purposive Sampling was preferred. The sixth grades' social studies curriculums that was applied in Egypt and Turkey in 2007-2008 were samples. Datas were collected in accordance with document analyse technique. Social studies curriculums were subjected to a descriptive analyse. Goals, visions, contents, structures, training situations and evaluation situations of curriculums were examined and stated similarities and differences about them. According to research findings, the research results obtained are as follows: Aims of Turkey's curriculum is entegrated for primary and secondary stages in contrast to Egypt's curriculum. This result shows the integrity and continuity of the curriculum. There is no aim about teology, methodology and ecology in general aims in Turkey, respectively, as in Egypt. Turkey's curriculum is stronger than Egypt's in the context of width of scope and adequacy. There is no religionic emphasis in Turkey's vision as in Egypt. Student-centered approaches are adopted in terms of education attainment in Turkey. It is understood that multiple and alternative evaluation methods are applied to measure process in Turkey.

Key Words: Egypt, Turkey, social studies curriculum, comparative education.

Giriş

Bu kısımda çalışmanın problemine, amaçlarına ve araştırma sorularına ve yöntemine yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim programları devletlerin ideolojilerini ve çeşitli hususlardaki algılarını yansıtan ayna vazifesi görmektedir. Bu algılar uluslararası ilişkilerde devlet politikalarının geliştirilmesinde son derece faydalı ve lüzumludur. Bu ve benzeri sebeplerle UNESCO, UNICEF, OECD ve Dünya Bankası gibi uluslararası organizasyonlar uluslararası anlayış, işbirliği, insan hakları gibi retoriklerle devletlerin öğretim programlarını inceleme projeleri yürütmektedirler (Pingel 2004). Türkiye'de IRCICA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi), ALESCO (Arap Eğitim, Kültür ve Bilim Teşkilatı) işbirliğiyle bu konuda karşılıklı çalışmalar yapmaktadır (URL, 1). Üç kıtanın birleşme noktasında, Kafkasya, Balkanlar ve Ortadoğu gibi sıcak bölgelerin merkezinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013*

olan Türkiye'nin bölgede barışı korumaya katkı sağlaması, kendi eğitim sistemini daha iyileştirmesi için bu ve benzeri çalışmaları genişletmesi ve sürekli kılması gerekmektedir. Özellikle istikrarsızlığın arttırıldığı, çeşitli hâkimiyet senaryolarının kurgulandığı Ortadoğu ile çeşitli alanlarda ilgilenmek Türkiye için önemlidir. Nitekim Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'dan çekilmesiyle bölgede büyük bir boşluk meydana gelmiştir. Bölge 1920'den beri devamlı bir kargaşa içerisinde kalmıştır.

Bölgenin büyük ehemmiyetine binaen ABD'nin bu bölge üzerinde birtakım stratejileri mevcuttur. ABD'nin eski Güvenlik Danışmanı Condolezza Rice'ın 7 Ağustos 2003'te *The Washington Post*'ta yayınlanan ve 22 ülkeyi hedef alan *Transforming the Middle East* (Ortadoğu'yu Dönüştürmek) başlıklı makalesinde ABD Başkanı G. W. Bush'un 6 Kasım 2003'te açıkladığı Ortadoğu'yu Özgürleştirme (!) Stratejisi, Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in Davosta açıkladığı Büyük Ortadoğu Reform Projesi, 21. yüzyılda Türkiye'nin yanı başında büyük hareketliliklerin planlandığını göstermektedir (Evcioğlu 2005, 69). Bu bağlamda Türkiye, Ortadoğu yapılanmasının, düzeninin kendi menfaatleri doğrultusunda oluşması için çalışmalıdır (Bıyıklı 2006, 64-69).

Bu araştırmaya konu olarak seçilen Mısır, Ortadoğu'nun Türkiye gibi merkez ülkelerinden birisidir. Resmî olarak 85 milyonluk (URL, 2) (gayr-i resmî tahmin edilen 110 milyon) nüfusu ile Ortadoğu Bölgesi'nin en kalabalık ülkelerinden biri olup aynı zamanda en büyük ekonomilerinden de birini oluşturmaktadır. Ayrıca, Arap dünyasının en güçlü ülkesidir (Memiş 2002, 218). Mısır'ın sadece Arap dünyasının değil aynı zamanda hem Afrika'nın hem de Üçüncü Dünya'nın en kilit ülkelerinden birisi olduğu, Mısır'da ortaya çıkacak siyasî, sosyal ya da iktisadî anlamda kayda değer değişikliklerin çok kısa bir sürede neredeyse bütün bir coğrafyayı etkileyebilmekte olduğu görülmüştür.

Türkiye kendi menfaatlerini korumak, bölgedeki barış ve güvenlik atmosferini geliştirebilmek için Ortadoğu'daki gelişim dinamiklerini anlamalıdır. Buralarda olup bitenler hakkında en sağlam verilere ulaşılmalı ve gereken önlemler alınmalıdır. Örneğin, bugün Arap ülkeleri ders kitaplarında yaygın olarak bölgenin Osmanlı hâkimiyetinde geçen dönemini karanlık ve verimsiz olarak şuur altlarına yerleştirme politikası takip etmektedirler. Ders kitaplarında Türkler hakkında birçok menfi değerlendirmeler mevcuttur (Cevizli 2004, 17). Bu ve benzeri durumların bilimsel olarak tespit edilmesi, diplomatik olarak önlenmesi, uluslararası hoşgörünün geliştirilmesi maksadıyla ülkeler arası karşılaştırmalı eğitim çalışmaları yapmak son derece mühimdir. Bununla birlikte, karşılaştırmalı çalışmalar bilim, teknoloji ve iletişim alanlarındaki seri gelişmelerin yol açtığı ve zorunlu kıldığı sürekli program geliştirme çalışmalarına (Demirel 2006, 67) kaynak temin etmek için ihtiyaç duyulan geniş çaplı dokümanları da sağlayacaktır (Ergun 1985, 5).

Ülkemizde gerek Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yurt dışına eğitim konularında incelemeler yapmak üzere birçok öğrenci gönderilmiştir (Ergun 1985, 19-20). Bu kişilerin gözlem ve incelemeleri değerlendirilerek ülke eğitim sisteminin düzenlenmesinde faydalanılmıştır. Ancak bu şekilde yapılan karşılaştırmalarda dikkatler daha çok iktisaden gelişmiş olan Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'ya çevrilmiştir. Ayrıca yapılan çalışmalar umumî olarak eğitim sistemlerinin karşılaştırması ile sınırlı kalmıştır. Öğretim programlarının karşılaştırmalı incelemesi ise oldukça sınırlıdır.

Ülkemizde Mısır eğitim sistemi ve Mısır sosyal bilgiler ders kitapları ile ilgili kısıtlı miktarda da olsa çalışma mevcuttur. Ancak Mısır sosyal bilgiler öğretim programları ile ilgili Türkçe literatürde sadece Osmanoğlu ve Abdoumaged'in (2011) "Mısır" isimli çalışması mevcuttur. Bu çalışmalarında araştırmacılar Mısır'ın eğitim sistemi ve sosyal bilgiler öğretim programlarını tanıtmışlardır. Mısır eğitim sistemi üniversite öncesi kademeleri hakkında bilgi verilmiş, özel eğitim ve Ezher okulları ayrıca tanıtılmıştır. Mısır II. kademe sosyal bilgiler öğretim

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

programı, programın hedefleri, içeriği, öğrenme-öğretme süreci, ölçme ve değerlendirme boyutlarında tanıtılmıştır. İncelemede programın vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler geleneği etkisinde hazırlandığı, içerik bakımından çok disiplinli yaklaşımın hâkim olduğu, coğrafya ünitelerinin sıralanışında genişleyen çevre, tarih ünitelerinin sıralanışında sarmal program anlayışının uygulandığı, eğitim durumlarının öğretmen merkezli stratejiye göre yapılandırıldığı, ders konuları arasında milliyetçilik teması ile ilişkilendirilme yapıldığı ve ölçme değerlendirme araçlarına yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ancak söz konusu çalışmada ilköğretim programına yer verilmemiş ve Türkiye programıyla karşılaştırma da yapılmamıştır. Bu çalışmada bu eksiklikler giderilecektir. Netice olarak Türkiye için oldukça önemli olan Orta Doğu coğrafyası bahsi geçen konularda ihmal edilmiştir.

Yukarıda verilen bilgiler bağlamında bu araştırmanın temel problemi şudur: Mısır Arap Cumhuriyeti'nde 2007–2008 senesinde geçerli olan sosyal bilgiler öğretim programı ile ülkemizde 2005 senesinde uygulamaya konulan sosyal bilgiler öğretim programı arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Amaç

Bu araştırmanın amacı Türkiye ve Mısır'da 2007-2008 öğretim senesinde ilkökul altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde takip edilen programların karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Programın incelenmesine ilişkin aşağıdaki sorulara her iki devlet göz önüne alınarak önce Mısır sonra Türkiye için cevap aranmış, ikinci grup araştırma sorularında ise birinci grup sorulara verilen cevaplara göre programlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar tespit edilmiştir:

- 1.1. Sosyal bilgiler öğretim programlarının yer aldığı dokümanlar nasıldır?
- 1.2. Sosyal bilgiler öğretim programlarının genel hedefleri/amaçları nelerdir?
- 1.3. Sosyal bilgiler öğretim programlarının vizyonları nedir?
- 1.4. Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel hedefleri/amaçları nelerdir?
- 1.5. Sosyal bilgiler öğretim programlarının içeriğinde hangi ünitelere yer verilmiş ve bu ünitelerin örnekleme alınan ders kitaplarına yansımaları nasıl olmuştur?
- 1.6. Sosyal bilgiler öğretim programlarının içeriklerinin sıralanışı nasıldır?
- 1.7. Sosyal bilgiler öğretim programlarının yapısı nasıl düzenlenmiştir?
- 1.8. Sosyal bilgiler öğretim programlarında eğitim durumları nasıldır?
- 1.9. Sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlendirme nasıldır?
- 2.1. Sosyal bilgiler öğretim programlarının yer aldığı dokümanlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 2.2. Sosyal bilgiler öğretim programlarının genel hedefleri/amaçları arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 2.3. Sosyal bilgiler öğretim programlarının vizyonları arasındaki benzerlik ve farklılıklar nedir?
- 2.4. Sosyal bilgiler öğretim programlarının özel hedefleri/amaçları arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
- 2.5. Sosyal bilgiler öğretim programlarının içeriğinde yer alan disiplinler arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

2.6. Sosyal bilgiler öğretim programlarının içeriklerinin sıralanışı bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2.7. Sosyal bilgiler öğretim programlarının yapısı bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2.8. Sosyal bilgiler öğretim programlarında eğitim durumları bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2.9. Sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlendirme bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Sınırlılıklar

Araştırma Mısır'da 2007–2008 senesinde uygulanan ve Türkiye'de 2005 senesinde yürürlüğe giren 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarıyla sınırlıdır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve süreci betimlenmiştir. Bu çerçevede araştırmanın deseni, evren-örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada Türkiye ve Mısır'ın, öğretim programları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışma sürecinde nitel araştırma prosedürleri takip edilmiş, nitel araştırma modeline dayalı doküman analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Nitel çalışmada sonuçları evrene genelleme amacı olmadığından nitel araştırmanın tabiatına uygun olarak evren belirtilmemiştir. Bütüncül bir resim elde etmek ve derinlemesine bilgi edinmek için amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Mısır'da 2007–2008 öğretim senesinde uygulanan 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile Türkiye'de 2007-2008 öğretim senesinde uygulanan 6. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bununla birlikte öğretim programının ders kitaplarına yansımaları görmek amacıyla Türkiye için *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı* (Kolukisa, Tokcan, Akbaba 2006), Mısır için 6. sınıfın birinci ve ikinci dönemlerinde okutulan *Derâsât al-Ejtema'iyya, al-Mawared wa'l-Shakhseyyât, al-Saff al-Sades, al-Fasl al-Derâse al-Awwal* (Fare'a, Samer, Sa'ad vd. 2007a) ile *Derâsât al-Ejtema'iyya, al-Mawared wa'l-Shakhseyyât, al-Saff al-Sades, al-Fasl al-Derâse al-Sane* (Fare'a, Samer, Sa'ad vd. 2007b) kitapları örneklem olarak seçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler doküman analizi tekniğine uygun olarak toplanmıştır. Bu yapılırken ilgili literatürde tavsiye edilen (Yıldırım ve Şimşek 2008, 193) şu 5 aşama takip edilmiştir: 1-Dokümanlara ulaşma, 2-Orijinalliğin kontrol edilmesi, 3-Dokümanları anlama, 4-Veriyi analiz etme, 5-Veriyi kullanma.

Birinci aşamada Türkiye ve Mısır sosyal bilgiler öğretim programları temin edilmiştir. Türkiye program kitabı MEB tarafından basılmıştır. Araştırmacı Mısır'daki dokümanlara ulaşmak için resmî izinli ve Millî Eğitim Bakanlığı araştırma burslusu olarak Mısır'a gitmiş gerekli dokümanlar elde edilmiştir. İkinci aşamada verilerin orijinalliği kontrol edilmiştir. Öğretim programlarının her iki ülkede de devlet izniyle ve kontrolünde basılmakta ve dağıtılmakta olması; üzerlerindeki amblem, antet ve imzaların bu durumu teyit etmesi; bunlardan elde edilen verilerin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

orijinalliğini sağlamaktadır. Üçüncü aşamada Arapça dokümanlar Türkçeye çevrilmiştir. Çeviriler yapılırken Mısırlı Arapça hocalarından, Mısırlı ve Türkoloji alanında uzman iyi seviyede Türkçe bilen öğretim elemanlarından ve İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden yoğun destek alınmıştır. Dördüncü aşamada materyaller analize tabi tutulmuş ve beşinci aşamada veriler kullanılarak bulgular, sonuçlar ve öneriler hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler öğretim programları betimsel analize tabi tutulmuştur. Programların betimsel analizinde kullanılan temalar aşağıda sunulmuştur.

Amaçların Tespit Edilmesi. Programların başlangıç kısımlarında bulunan dersin öğretimi ile ilgili amaçların tamamı yazılmıştır.

Amaçların İlişkili Oldukları Disiplin/Alanların Belirlenmesi. Amaçların ilişkili oldukları tarih, sosyoloji, ekonomi vb. gibi disiplinler ve disiplinler arası çalışma alanları belirlenmiş ve elde edilen sonucun frekans ve yüzdelik dağılımları tespit edilmiştir. Böylece programda ağırlığı olan disiplinlerin saptanması amaçlanmıştır.

Vizyonun Tespit Edilmesi. Bu başlık altında programın yetiştirmek istediği insan tipinin özelliklerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Mısır sosyal bilgiler öğretim programında ayrıca vizyon başlığı bulunmadığından hedeflerden hareketle vizyon tespit edilmiştir.

İçeriğin İncelenmesi. İçerik aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

(i) *Program Yapılarının Tespit Edilmesi.* Bu başlık altında programın tek disiplinli mi, çok disiplinli mi yoksa disiplinler arası mı olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu maksatla her iki sınıf programında yer alan ünite isimleri ve konuları incelenerek ünitelerin belirgin bir şekilde bir disipline ait olup olmadığı ortaya konmuştur.

(ii) *İçeriklerin Sıralanışlarının Tespit Edilmesi.* Bu başlık altında içeriğin genişleyen çevre (yatay tasarım), sarmal (dikey tasarım), doğrusal programlama, modüler programlama, piramitsel ve çekirdek programlama, konu ağı-proje merkezli program, sorgulama merkezli programlama yaklaşımlarından hangisine göre hazırlandığı belirlenmek istenmiştir. Bu maksatla her iki sınıf programında yer alan ünitelere yer verilerek durum ortaya konmuştur.

(iii) *Öğrenme-Öğretme Süreçlerinin Tespit Edilmesi.* Bu aşamada programlarda yer verilen öğrenme öğretme süreçleri ele alınmıştır. Programın öğretmenden ve öğrenciden beklentileri, sınıf içindeki davranışlar, öğretim esnasında kullanılacak materyaller, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri programlara göre tanımlanmıştır.

(iv) *Değerlendirmenin Tespit Edilmesi.* Bu aşamada programların değerlendirme yaklaşımları belirlenmiştir. Geleneksel değerlendirme yaklaşımlarını mı yoksa alternatif değerlendirme yaklaşımlarını mı uyguladıkları saptanmıştır.

Bulgular

Bu kısımda önce Mısır'a sonra Türkiye'ye yönelik bulgulara yer verilmiştir.

1.1. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Mısır öğretim programı kitapları “Temel Eğitim 1. Kademe Seviyesi için Teknik Rehber ve Öğretim Programları” (Wuzara al-Tarbeyya wa al Ta'lem..., 2004) ile “2007-2008 Öğretim Senesi İlköğretim 1. Kademe Seviyesi Öğretim Programları İçeriklerinin Dağılımı” (Wuzara al-Tarbeyya wa al Ta'lem..., 2007) olarak ikiye ayrılmaktadır. Birinci kitap Mısır Arap Cumhuriyeti Eğitim ve Öğretim Bakanlığı Kitaplar Bölümü tarafından kitap olarak bastırılmıştır. 389 sayfa ve 5 bölümden

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

oluşmaktadır. Bölümler sırasıyla giriş, öğrenci ve sınav işleri, birinci kademe eğitimi için genel hedefler, çalışma planı ve okul organizasyonu ile öğretim planları başlıklarını taşımaktadır.

Birinci bölüm önsöz niteliindedir. İkinci bölümde 1. kademe eğitiminin bağlı olduğu eğitim kanunu ve 24 adet Bakanlık kararının tarih ve sayı numaraları yer almaktadır. 3. bölümde 1. kademe eğitiminin 14 adet genel hedefine yer verilmiştir. 4. bölümde 2 grup halinde 1.-3.sınıflar ile 4.-6. sınıflarda okutulan derslerin her bir sınıf için haftada kaç saat işleneceği, faaliyet ve uygulamalara kaç saat ayrılacağı çizelgelerle belirtilmiştir. Beşinci bölümde 18 adet dersin ders felsefeleri, genel ve özel hedefleri, dersin içeriği ve not sistemi bulunmaktadır. Özel hedefler genel hedeflerden farklı olarak her bir sınıf için ayrıca yazılmıştır. Özel hedefler bilgi, beceri ve duyuşsal hedefler olarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca bir sene içerisinde işlenecek ünitelerin isimleri ders içeriği başlığı altında verilmiştir. Bu kısımdan sonra öğrencilerin alabilecekleri tam ve geçer notlar hakkında bilgi veren çizelgeler mevcuttur. Aynı bölümde, dersler hakkında bu bilgiler verildikten sonra genel olarak eğitim etkinlikleri hakkında bilgi veren bir kısım daha yer almaktadır. Bu etkinlikler şu şekilde sınıflandırılmıştır: Uygulama, spor, teknik ve müzik etkinlikleri. Sosyal bilgiler öğretim programı (4-6), bu kitabın 165. ile 172. sayfaları arasındadır.

Program kitabı 2004-2005 öğretim senesi için hazırlanmıştır. Bununla birlikte 2007-2008 öğretim senesi sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitapları içeriği ile ders kitapları içerisinde yer alan hedeflerin bu program kitapçığında yer alan içerik ve hedefler ile aynı olması programın geçerliliğini 2007-2008 öğretim senesi için de sürdürmüş olduğunu göstermektedir. İkinci kitap ders içeriklerinin sene içerisinde hangi aylarda işleneceğini göstermektedir. Eğitim Öğretim Bakanlığı 1. Kademe Öğretimi Genel Bakanlığı Programlar ve Kitaplar İdaresi tarafından hazırlanmıştır. Kitap 21.7.2007 tarihli Genel Müdür İnas Muhammed Lebid ve Temel Eğitim Merkezi İdare Başkanı Dr. Emin Muhammed Muhammed Ebu Bekir imzalı ve toplam 114 sayfadır. Sosyal bilgiler dersi içeriğinin dağılımı kitabın 43.-49. sayfaları arasında yer almaktadır. 6 sayfa içerisinde 4., 5. ve 6. sınıflar sosyal bilgiler ders içeriklerinin senelik dağılımı gösterilmiştir. Her bir sayfada bir dönemlik ders içeriğinin aylara göre dağılımı yazılıdır. Böylece her seviye sınıf programı için 2 sayfa bulunmaktadır. İçerikler 2 sütunlu tablolar içerisine yerleştirilmiştir. Birinci sütunda aylar, ikinci sütunda ders ünitelerinin isimleri yazılıdır. Ünite konularının kaç derste işleneceği de belirlenmiştir.

1.2. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Sosyal bilgiler dersi Arapça ile dil programlı resmî ve özel okullarda 4.-6. sınıflarda haftada 2 saat verilmektedir. Bu sınıflar için programın ortak hedefleri aşağıda sunulmuştur. Araştırmacı, her bir hedefi bir disiplin veya disiplinlerarası alan ile ilişkilendirmiştir.

1. Öğrencinin Mısır'a bağlılık ve sadakatini geliştirmesi. (Vatandaşlık/ Disiplinlerarası)
2. Öğrencinin Mısır'ın bugünü ve tarihini, gelecekte beklenenlerini bilmesi. (Tarih)
3. Öğrencinin Mısır'ın sahip olduğu yeryüzü şekillerinin Mısır için önemini bilmesi. (Coğrafya)
4. Öğrencinin yaratıcının büyüklüğünü ve kudretini çevresine bakarak idrak etmesi. (Teoloji)
5. Öğrencinin coğrafya ve tarih kavramlarını gündelik yaşamında uygulayarak tecrübe etmesi. (Tarih, Coğrafya)
6. Öğrencinin kendi hak ve vazifelerini bilmesi. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)
7. Öğrencinin vatanın bağımsızlığını, şerefini ve güvenliğini korumanın önemine dair farkındalığının artırılması. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

8. Öğrencinin çağlar boyunca Mısır'da vatan birliğinin kıymetini anlaması. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)
9. Öğrencinin toplumun ilerlemesinde ferdin rolünü takdir etmesi. (Sosyoloji)
10. Öğrencinin fert ve toplum hayatının gelişmesinde teknolojinin rolünü anlaması. (Sosyoloji)
11. Öğrencinin haritayı okuması ve gündelik yaşamında kullanabilmesi için bazı temel becerileri kazanması. (Coğrafya)
12. Öğrencinin insan ve çevre arasında karşılıklı etkileşimi anlaması. (Ekoloji)
13. Öğrencinin kaynakların değerini, kaynakların sürdürülebilirliğini, kullanılmalarını ve korunmalarını anlaması. (Ekonomi)
14. Öğrencinin Mısır'ın orijinal gelenek ve göreneklere ile değerlerine bağlanması. (Kültürbilim)
15. Öğrencinin çeşitli kaynaklardan bilgi elde etmek için gözlem yöntemi becerisini geliştirmesi. (Yöntem Bilim)
16. Öğrencinin çevre eğitiminin önemine, çevrenin korunması ve ondan faydalanılması ve kaynak tüketiminin yönetimine dair farkındalığının artması. (Ekoloji)
17. Öğrencinin çevre kirliliğini ve onunla nasıl başa çıkılacağını bilmesi. (Ekoloji)
18. Öğrencinin Mısır'da ve Mısır kurumlarında yönetim sistemini bilmesi. (Siyaset)
19. Öğrencinin bazı demokrasi yöntemlerini uygulaması. (Siyaset)

Yukarıdaki hedeflerin ilgili oldukları disiplin veya öğretim alanları tarih, coğrafya, vatandaşlık, teoloji, sosyoloji, ekoloji, ekonomi, kültürbilim, yöntem bilim ve siyaset disiplinleri ve çalışma alanlarıdır. Tespit edilen disiplin veya disiplinlerarası ifadelerin frekans ve yüzdeler dağılımları Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1. Genel Hedeflerin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinlerarası Alanlara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Alan	f	%
Vatandaşlık	4	20
Coğrafya	3	15
Ekoloji	3	15
Tarih	2	10
Siyaset	2	10
Sosyoloji	2	10
Teoloji	1	5
Ekonomi	1	5
Antropoloji	1	5
Yöntem Bilim	1	5
Toplam	20	100

Tablo 1'e göre hedeflerin ilişkili olduğu 10 disiplin veya öğretim alanı arasında en yoğun bulunan alan 4 kez (%20) ile vatandaşlık öğretim alanıdır. Bunu coğrafya ve ekoloji 3 kez (%15)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

ile 2. sırada; tarih, siyaset, sosyoloji 2 kez (%10) ile 3. sırada; teoloji, ekonomi, antropoloji, yöntem bilim 1'er kez (%5) ile son sırada takip etmektedir.

1.3. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Yukarıda verilen hedeflerden hareketle karşılaştırmaya esas olmak üzere programda ayrı bir başlık altında yer almayan vizyon tespit edilmiştir. Buna göre programın vizyonu ülkesine bağlı, ülkesinin geleceğine, gelenek ve göreneklerine sahip çıkan, bağımsızlığını ve birliğini koruyan, ilerlemesine çalışan ve Allah'ın varlığına inanan, demokratik vatandaşlar yetiştirmektir.

Bu vizyonu gerçekleştirmek, istenilen tip vatandaşı oluşturmak için öğrencilere ülke tarihinin, coğrafyasının, yönetim sisteminin, kendi haklarının ve üzerine düşen sorumluluklarının bilgisinin kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca, teknolojiye, çevrenin korunmasına, çevredeki kaynakların korunup geliştirilmesine karşı olumlu tavır geliştirmelerinin sağlanması hedeflenmiştir.

1.4. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

6. sınıf programının özel hedefleri bilgi, beceri ve duyuşsal hedefler olarak 3 başlık altında verilmiştir. Bilgi hedefleri 16 adettir:

1. Öğrencinin tabii kaynaklar kavramını doğru tanımlaması. (Coğrafya)
2. Öğrencinin devletin su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi için gösterdiği çabaları maddeler halinde sayması. (Coğrafya)
3. Öğrencinin şu kavramları doğru tanımlaması: Maden, su yüzeyi, atık, tüketim rehberi.(Coğrafya)
4. Öğrencinin yeni yüzyıldaki tarihî şahsiyetlerin katkılarını bilmesi. (Tarih)
5. Öğrencinin şu kavramları doğru tanımlaması: Miralay, divan, tarafsızlık, konsolos, rönesans, vilayet, eğitim heyeti. (Tarih)
6. Öğrencinin ülkenin ulusal gelirinin artışında turizmin önemini ve rolünü belirlemesi. (Ekonomi)
7. Öğrencinin ülkede iç ve dış turizmin kalkınmasına yardımcı olacak yollar önermesi. (Ekonomi)
8. Öğrencinin Mısır'ın 23 Temmuz devriminden önceki ve sonraki durumlarını kıyaslaması. (Tarih)
9. Öğrencinin ulusun inşasında iktisadî kalkınmanın önemini söylemesi. (Ekonomi)
10. Öğrencinin şu kavramları doğru tanımlaması: İktâ, devletleştirme, barış konferansı, ulusal banka. (Tarih)
11. Öğrencinin beşerî ve tabii felaketler arasında karşılaştırma yapması. (Coğrafya)
12. Öğrencinin bozuk şehirleşmenin zararlı neticelerini açıklaması. (Sosyoloji)
13. Öğrencinin şu kavramları doğru tanımlaması: Felaket, deprem, sel, su taşkını. (Coğrafya)
14. Öğrencinin çeşitli yönetim biçimlerini ayırt etmesi. (Siyaset Bilimi)
15. Öğrencinin çevre koruma kanunlarının çıkış sebeplerini yorumlaması. (Coğrafya)
16. Öğrencinin şu kavramları doğru bir şekilde yorumlaması: Kanun, anayasa, yasama, başşehir, yürütme erki. (Siyaset Bilimi)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Beceri hedefleri 9 adettir:

1. Öğrencinin tatlı ve tuzlu su bölgelerini Mısır haritası üzerinde açıkça belirtmesi. (Coğrafya)
2. Öğrencinin dilsiz Mısır haritası üzerinde madence zengin bölgelerin dağılımını göstermesi. (Coğrafya)
3. Öğrencinin Mehmed Ali Paşa'nın oluşturduğu bazı yerleri dilsiz Mısır haritası üzerinde belirlemesi. (Tarih)
4. Öğrencinin yeni Mısır şahsiyetlerinin fotoğraflarını toplamaya katılması. (Tarih)
5. Öğrencinin dilsiz Mısır haritası üzerinde önemli turizm bölgelerinin dağılımını göstermesi. (Coğrafya)
6. Öğrencinin şehir ve turizm hakkında çevresinde gördüklerini yazması. (Coğrafya)
7. Öğrencinin İngilizlerin Mısır'ı işgalinin olumsuz sonuçları hakkında çıkarımda bulunması. (Tarih)
8. Öğrencinin Mısır Bankası'nın kuruluşunda yapılan iktisadî planları sayması. (Ekonomi)
9. Öğrencinin günlük hayatında trafik kurallarına uyması. (Vatandaşlık) Duyuşsal hedefler 6 adettir:

1. Öğrencinin çevredeki kaynakların değerini, onları korumanın ve geliştirmenin değerini anlaması. (Coğrafya)
2. Öğrencinin devletin su kaynaklarını geliştirmedeki ve onu korumadaki çabalarını anlaması. (Coğrafya)
3. Öğrencinin sömürgeye karşı mücadelede millî harekete liderlikte önderlerin ve halkın rolünü anlaması. (Tarih)
4. Öğrencinin Mısırlı tarihî şahsiyetler ile gurur duyması. (Tarih)
5. Öğrencinin turistik faaliyetlerde devletin gayretleri ile iftihar etmesi. (Coğrafya)
6. Öğrencinin Mısır'a bağlı olmaktan gurur duyması. (Vatandaşlık)

Yukarıdaki hedeflerin ilgili oldukları disiplinlere veya disiplinlerarası alanlara göre frekans ve yüzdeler dağılımları Tablo 2'de verilmiştir:

Tablo 2. Sınıf Hedeflerinin İlişkili Oldukları Disiplin veya Disiplinlerarası Alanlara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Disiplin	f	%
Coğrafya	13	41,93
Tarih	10	32,26
Ekonomi	3	9,68
Siyaset	2	6,45
Bilimi		
Disiplinler Arası	2	6,45
Sosyoloji	1	3,23
Toplam	31	100

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Tablo 2'ye göre hedeflerin ilişkili oldukları 5 disiplin tespit edilmiştir. Bunlar coğrafya, tarih, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyolojidir. Hedefler içerisinde coğrafya ile ilgili hedefler %41,93'lük oranla 1. sırayı, tarih ile ilgili hedefler %32,26'lık oranla 2. sırayı, ekonomi ile ilgili hedefler %9,68'lik oranla 3. sırayı, siyaset bilimi ile ilgili hedefler %6,45'lik oranla 4. sırayı, sosyoloji ile ilgili hedefler %3,23'lük oranla 5. sırayı almaktadır. Millî kimliğe yönelik olup bir disiplin ile alakalı olmayan 2 hedefin de hedefler toplamına oranı ise %6,45'tür.

1.5. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

6. sınıf programında yer alan üniteler ve bu ünitelerin ders kitabına yansımalarına göre konuları aşağıda sunulmuştur. İlk üç ünitenin alt konuları için birinci öğretim dönemi kitabından (Fare'a, Samer, Sa'ad vd., 2007a), diğer ünitelerin alt konuları için ikinci öğretim dönemi kitabından (Fare'a, Samer, Sa'ad vd., 2007b) faydalanılmıştır

1. Ünite: İnsanlar ve Tabii Kaynaklar

Ünite 2 alt başlıktan oluşmaktadır: Su kaynakları, maden zenginliği ve enerji kaynakları. Bu ünite kapsamında su kaynakları ve su çeşitleri üzerine odaklanılmıştır. Su kirliliğinin nedenleri, insanların suları korumaları ve su kaynaklarının geliştirilmesi üzerindeki rolleri, madenî kaynaklar, enerji kaynakları ve türleri, bu kaynakların önemleri ve devletin bunların geliştirilmesi için yaptığı çalışmalar işlenmiştir.

2. Ünite: Yeni Tarihten Şahsiyetler

Konu iki alt başlıktan oluşmaktadır: Mehmed Ali ve Mısır'da yeni devletin inşası ve Ahmed Urabi'nin İngiliz işgaline karşı direnişi. Bu ünite Kavalalı Mehmed Ali Paşa ve onun modern Mısır Devleti'nin kurulmasındaki rolü, halk önderi Ahmed Urabi'nin İngiliz işgaline karşı direnişteki rolü ve aynı şekilde Mustafa Kamil ve Muhammed Ferid'in istiklal çabaları işlenmiştir.

3. Ünite: Mısır'da Turizm

Konu 3 alt başlıktan oluşmaktadır: Turistik ülke Mısır, turistik bölgelerdeki nüfus, bu nüfusun faaliyet, adet ve örfleri; turistik bölge kaynaklarının geliştirilmesi ve korunması. Turizm ülkesi Mısır, turizm bölgelerinde nüfus, turizm bölgelerinin kaynaklarının gelişimi. Bu ünite kapsamında Mısır'ı dünyanın diğer ülkelerinden ayırt edici özelliğinin turizm ülkesi olduğu, turizm faaliyetleri, turistik bölgelerde oturan halkın adetleri, örfleri, turistik bölge kaynaklarının gelişmesi ve korunmasının sağlanmasında halka düşen vazifeler işlenmiştir.

4. Ünite: Yeni Tarihten Şahsiyetler

Konu 3 alt başlıktan oluşmaktadır: Saad Zağlul, Talat Harb, Cemal Abdunasır. Bu ünite kapsamında Saad Zağlul ve onun İngilizlere karşı mücadeledeki rolü, Talat Harb ve onun modern Mısır iktisadının kurulmasındaki rolü, Cemal Abdunasır ve onun 23 Temmuz 1952 devrimindeki rolü işlenmiştir.

5. Ünite: Çevre Felaketleri ve Çevre Felaketiyle Yüzleşme

Konu 2 alt başlıktan oluşmaktadır: Tabii felaketler ve insanın ihmali sebebiyle olan felaketler. Bu ünite kapsamında tabii felaketlerden depremler, seller ve heyelanlardan korunma yolları, ihmalden kaynaklanan insanî felaketler, çarpışma, yangın olayları, savaşlar, hava kirliliği, şehirleşme sorunu ve insanın çevreyi kirlilikten koruma görevleri işlenmiştir.

6. Ünite: Mısır'da Yönetim Sistemi ve Kanunlar

Konu 2 alt başlıktan oluşmaktadır: Vatanımda yönetim sistemi ve kanunlara neden muhtacız? Bu ünite kapsamında Mısır'da yönetim sistemi, önemli hükümet yetkilileri,

Turkish Studies

cumhurbaşkanı, yasama, yürütme, yargı yetkilileri, devlet içerisindeki işleri düzenleyen, ihtiyaçları sağlayan ve bunun gibi devletlerarası ilişkileri düzenleyen kanunlar işlenmektedir.

1.6. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Sosyal Bilgiler Öğretimi Programına 4. sınıftan itibaren yer verilmiştir. Programın temaları Tablo 3'te verilmiştir:

Tablo 3. Sınıf Seviyelerine Göre Program Tema ve Ünite Başlıkları

Sınıf	Tema/Öğrenme Alanı	Üniteler	
		1.Dönem	2.Dönem
Mısır'ın Bir Parçası Şehrim	Bir Şehrim	Şehrim nerede yer alır?	Şehrimde yerel idare ve nüfus.
		Doğa olayları Şehrimdeki iktisadi kaynaklar Olaylar ve şahsiyetler	Bulutular ve turistik bölgeler Şehrin yıllık bayramları ve simgesi Şehrimde halk hizmetleri ve başarılar
Çevreler Mısırlı Şahsiyetler	ve	Tarım alanları Firavun tarihinden şahsiyetler Endüstriyel çevre	Çöl çevresi İslâm tarihinden şahsiyetler Sahil çevresi
		Kaynaklar ve Şahsiyetler	İnsanlar ve tabii kaynaklar Yeni tarihten şahsiyetler Mısır'da turizm

Tablo 3'e göre 4. sınıfta öğrencilere içerisinde yaşadıkları şehrin coğrafi konumu, iktisadi kaynakları, yönetimi, şehirde yapılan kutlamalar ve şehir nüfusuna verilen hizmetler hakkında bilgiler aktarılmıştır. 5. sınıfta bir önceki sene işlenen konuların devamı niteliğinde öğrencinin çevresinde bulunan coğrafi alanlara yönelik bilgiler verilmiştir. 6. sınıfta yine bu konuların devamı niteliğinde çevrede bulunan kaynaklar, çevrede meydana gelen felaketler hakkında konular işlenmiştir. Şehirdeki idarî sistemden ülkedeki idarî sisteme geçiş yapılmıştır. Konular birbirini tekrar etmeden şehrin çevresi hakkında bilgiler verilmiştir. Vatandaşlık ve coğrafya kapsamına giren bu konular birbirini tekrar etmeden, her sene biraz daha genişleyerek devam etmiştir. Program öğrencinin yakın çevresinden uzağa, bildiklerinden bilmediklerine doğru, ön şart öğrenmelere dikkat edilerek geliştirilmiştir. Bu program coğrafya ve vatandaşlık konularında genişleyen çevre programı (yatay tasarım) yaklaşımının uygulandığını göstermektedir.

Tarih konularının işlenişinde 4. sınıfta yakından uzağa ilkesi takip edilerek öğrencinin yaşadığı idarî birimdeki mühim tarihi olaylara yer verilmiştir. Öğrencide tarih algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tarihî olaylar 20. yüzyıl başlarındaki millî hareketlerle ilgilidir. 5. sınıfta antik Mısır tarihi ve İslâm tarihi konuları işlenmiştir. 6. sınıfta 19. yüzyıl başlarından itibaren Mısır tarihi ile ilgili konular incelenmiştir. Tarih konularının kronolojik işlenişine 5. sınıftan itibaren başlanılmıştır. Konular birbirinin devamı niteliğinde olup, kendilerini tekrar etmemekte farklı bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

konu ile kronolojik olarak devam edilmektedir. Bu durum programın tarih ünitelerinin içeriği bağlamında da genişleyen çevre (yatay tasarım) programına uygun yapılandırıldığını göstermektedir.

1.7. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Programda 3 sene içerisinde 6 dönemde 20 ünite işlenmektedir:

1. Şehrim nerede yer alır? (Coğrafya)
2. Tabiat hadiseleri (Coğrafya)
3. Şehrimdeki iktisadî kaynaklar (Coğrafya)
4. Olaylar ve şahsiyetler (Tarih)
5. Şehrimde yerel idare ve nüfus (Vatandaşlık)
6. Buluntular ve turistik bölgeler (Coğrafya)
7. Şehrin yıllık bayramları ve simgesi (Vatandaşlık)
8. Şehrimde halk hizmetleri ve başarılar (Vatandaşlık)
9. Tarım alanları (Coğrafya)
10. Firavun tarihinden şahsiyetler (Tarih)
11. Endüstriyel çevre (Coğrafya)
12. Çöl çevresi (Coğrafya)
13. İslâm tarihinden şahsiyetler (Tarih)
14. Sahil çevresi (Coğrafya)
15. İnsanlar ve tabii kaynaklar (Coğrafya)
16. Yeni tarihten şahsiyetler (Tarih)
17. Mısır'da turizm (Coğrafya)
18. Yeni tarihten şahsiyetler (Tarih)
19. Çevre felaketleri ve çevre felaketi yüzleşme (Coğrafya)
20. Vatanimde yönetim sistemi ve kanunlar (Vatandaşlık)

Yukarıda görüldüğü gibi üniteler tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi belirgin öğretim alanlarına ayrılmaktadır. Bu sebeple içerik çok disiplinli anlayışa göre yapılandırılmıştır.

1.8. Araştırma Sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Programda eğitim durumlarına yer verilmemiştir.

1.9. Araştırma sorusuna Yönelik Mısır ile İlgili Bulgular

Programda değerlendirme yöntem ve tekniklerine yer verilmemiştir. Sadece puanlama hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre tam puan 50'dir. Her bir dönem 25 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Birinci dönemden 25 puan alan öğrencinin başarılı olabilmesi için ikinci dönemden en az 6,5 puan alması gerekmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

1.1. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

“İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu” isimli program kitabı Devlet Kitapları Müdürlüğü tarafından 2005’te yürürlüğe giren yeni programa göre 2006’da Ankara’da bastırılmıştır. Kitap 354 sayfa ve 5 bölümden oluşmaktadır. Bölümler sırasıyla giriş, açıklamalar, sosyal bilgiler dersi örnek etkinlikleri (6. sınıf), kaynakça ve sözlükten oluşmaktadır.

Birinci bölümde şu başlıklara yer verilmiştir:

Sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçları

Sosyal bilgiler öğretim programının öğretim uygulanması ile ilgili açıklamalar

Sosyal bilgiler öğretim programının kuşbakışı çizelgesi

Sosyal bilgiler öğretim programında kullanılan semboller

Sosyal bilgiler öğretim programı 6. Sınıf

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 6. sınıf kazanımları ile eşleşen Atatürkçülük konuları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı 6. sınıf kazanımları ile eşleşen ara disiplin kazanımları tablosu

İkinci bölümde yer alan başlıklar şunlardır:

- Programın vizyonu
- Programın temel yaklaşımı
- Programın temel öğeleri: Beceriler, kavramlar, değerler, öğrenme alanları
- Öğrenme – öğretme süreçleri ve öğretmenin rolü
- Ölçme ve değerlendirme

Üçüncü bölümde yer alan başlıklar şunlardır:

- Ünite-1: Sosyal bilgiler öğreniyorum
- Ünite-2: Yeryüzünde yaşam
- Ünite-3: İpek yolunda Türkler
- Ünite-4: Ülkemizin kaynakları
- Ünite-5: Ülkemiz ve dünya
- Ünite-6: Demokrasinin serüveni
- Ünite-7: Elektronik yüzyıl

Dördüncü bölümde kaynakça ve beşinci bölümde sözlük bulunmaktadır. Program kitabında 7.-10. sayfalar arasında uygulama ile ilgili açıklamalara ve 11. sayfada programın kuşbakışı çizelgesine yer verilmiştir. Program çizelgesinde yer alan her bir öğe, 12. sayfada çizelgelerde kullanılan sembollerle tanımlanmıştır. Program, kitabın 13 ile 25. sayfaları arasında yer almaktadır. Program tablosu 4 sütunlu ve 2 satırlı olarak hazırlanmıştır. Bu şekilde oluşturulan her tabloda bir ünite planına yer verilmiştir. Bir ünite planı tablosunda bulunan öğeler şunlardır: Öğrenme alanı bilgisi, ünite ismi, kazanımlar, etkinlik örnekleri, açıklamalar ve sembollerin açıklamaları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

1.2. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Programın amaçları 6. ve 7. sınıf seviyesi için ortak hazırlanmıştır. Programın genel amaçları aşağıda sunulmuştur:

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır. (Psikoloji)
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)
3. Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir. (Vatandaşlık)
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder. (Tarih, Kültürbilim)
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile tabii çevre arasındaki etkileşimi açıklar. (Coğrafya)
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir. (Disiplinlerarası)
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar. (Ekonomi)
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır. (Sosyoloji, Ekonomi)
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar. (Tarih, Sosyoloji)
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır. (Disiplinlerarası)
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetir. (Felsefe)
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası, Sosyoloji)
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer. (Vatandaşlık/Disiplinlerarası)
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler. (Vatandaşlık)
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder. (Sosyoloji, Ekonomi)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

17. İnsanın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (Disiplinlerarası)(MEB 2006, 25).

Amaçların ilgili oldukları disiplin veya disiplinlerarası alanlar şunlardır: Coğrafya, tarih, vatandaşlık, sosyoloji, kültürbilim, hukuk, ekonomi, psikoloji ve felsefe. Tespit edilen temalarla ilgili bilgiler nicelleştirilerek Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4. Amaçların İlişkili Oldukları Disiplin ve Disiplinlerarası Alanlara Göre Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Tema	f	%
Vatandaşlık/ Disiplinler Arası	6	27,2
Sosyoloji	4	18,1
Kültürbilim	1	4,54
Ekonomi	3	13,6
Disiplinler Arası/Kategorisiz	3	13,6
Tarih	2	9,1
Coğrafya	1	4,54
Felsefe	1	4,54
Psikoloji	1	4,54
Toplam	22	100

Tablo 4’e göre amaçların ilişkili olduğu 8 tema arasında en fazla 6 kez (%27,27) tespit edilen vatandaşlık /disiplinlerarası alanıdır. Ayrıca, her hangi bir kategoriyle ilişkilendirilemeyen disiplinlerarası alan da mevcuttur. 3 hedef (%13,64) bu temayla ilişkilendirilmiştir. Bu durum sosyal bilgilerin ruhuna son derece uygundur. Sosyoloji 4 kez (%18,18), ekonomi 3 kez (%13,64), tarih 2 kez (%9,1), coğrafya, felsefe ve psikoloji 1’er kez (%4,54) tespit edilmiştir.

1.3. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Yukarıdaki amaçlar çerçevesinde vizyon program kitabında şöyle tanımlanmıştır:

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk ilkeleri ve inkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir (MEB 2006, 25).

1.4. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Türkiye sosyal bilgiler öğretim programında 6. sınıfa yönelik özel amaçlar bulunmamaktadır.

1.5. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Bu kısımda programda yer alan ünite isimleri ile örneklem kısmında belirtilen ders kitabında ilgili ünitelerde yer alan başlıca konulara yer verilmiştir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

1. Ünite: Sosyal Bilgiler Öğreniyorum

Bu ünite de çevresel hadiselerin etkileri, olgu ve görüşün farklılığı, bilgi çağında okuma performansı, bir araştırmanın basamakları, haklar ve sorumluluklar, sosyal bilgiler dersinin ders olarak okutulmasının mantığı ve Atatürk'ün sosyal bilimlere katkıları işlenmiştir.

2. Ünite: Yeryüzünde Yaşam

Bu ünite de bir yerin coğrafi koordinatları, harita ölçekleri, iklimin insan hayatına etkisi, Türkiye'de iklim özellikleri, tarih öncesi ve tarih devirleri, Anadolu medeniyetleri ve çalınan hazineler konuları işlenmiş ve Şef Seattle'ın mektubuna yer verilmiştir.

3. Ünite: Ülkemizin Kaynakları

Bu ünite de ülkenin tabii kaynakları ile ekonomi arasındaki ilişki, ülkedeki turizm merkezleri, sanayi ve ticaret, orman ve su kaynakları, mekânın özelliklerine göre yatırım ve pazarlama, vergi, ekonomiye yön veren kurumlar, çevre kaynakları, meslekler ve kalkınma konuları işlenmiştir.

4. Ünite: Ülkemiz ve Dünya

Bu ünite de Türkiye'nin coğrafi konumu, konumun ekonomiye, nüfusa, yerleşime etkisi, bu bağlamda Türkiye'nin ihracat ve ithalatı, tarihi süreçte Türk toplulukları, muasır Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler, çevre ve tabii afetler ve küresel etkinlikler konuları işlenmiştir.

5. Ünite: İpek Yolunda Türkler

Bu ünite de Türk tarihi, tarih hakkında bilgi veren kaynaklar, Türk ordusu tarihi, ticaret yollarının devletlere katkıları, İslâmiyet'in doğuşu ve Türklerin Müslüman oluşu, Müslüman Türk Devletleri, Türklerde bayram ve Türk sanatları konuları işlenmiştir.

6. Ünite: Demokrasinin Serüveni

Bu ünite de yönetim biçimleri ve insan haklarının tarihî gelişimleri konuları işlenmiştir.

7. Ünite: Elektronik Yüzyıl

Bu ünite de sosyal bilimler, teknolojik gelişmeler, buluşlar ve patent hakkı, sağlık ile Atatürk ve bilim konuları işlenmiştir.

1.6. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Sosyal bilgiler öğretim programı 4. sınıftan itibaren eğitim programları arasında yer almaktadır. 4.-7. sınıflar arası öğrenme alanları (temaları) aynıdır. 6. ve 7. sınıfların öğrenme alanları ve üniteleri Tablo 4'te verilmiştir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Tablo 5. Öğrenme Alanları ve Üniteleri

Öğrenme Alanı	6. Sınıf Üniteler	7.Sınıf Üniteler
Birey ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	İletişim ve İnsan İlişkileri
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Ülkemizde Nüfus
Kültür ve Miras	İpek Yolunda Türkler	Türk Tarihinde Yolculuk
Üretim Dağıtım ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Ekonomi ve Sosyal Hayat
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz ve Dünya	Ülkeler Arası Köprüler
Güç, Yönetim ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Yaşayan Demokrasi
Bilim ve Teknoloji	Elektronik Yüzyıl	Zaman İçinde Bilim

Tablo 5'e göre 6. sınıfta işlenen konular birbirini tekrar etmeden 7. sınıfta aynı öğrenme alanı çerçevesinde genişleyerek devam etmektedir. İçeriğin bu şekilde sıralanması programda genişleyen çevre (yatay tasarım) ilkesinin hâkim olduğunu göstermektedir (Öztürk 2009, 16).

1.7. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Programda 2 sene içerisinde 4 dönemde 14 ünite işlenmektedir. Ünite isimleri sırasıyla aşağıda sunulmuştur:

1. Sosyal Bilgiler Öğreniyorum
2. Yeryüzünde Yaşam
3. İpek Yolunda Türkler
4. Ülkemizin Kaynakları
5. Ülkemiz ve Dünya
6. Demokrasinin Serüveni
7. Elektronik Yüzyıl
8. İletişim ve İnsan İlişkileri
9. Ülkemizde Nüfus
10. Türk Tarihinde Yolculuk
11. Zaman İçinde Bilim
12. Ekonomi ve Sosyal Hayat
13. Yaşayan Demokrasi
14. Ülkeler Arası Köprüler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Yukarıda görüldüğü gibi üniteler tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi belirgin disiplinlere/alanlara ayrılmamaktadır. Ünitelerde antropoloji, hukuk, felsefe, psikoloji, sosyoloji ve ekonomi disiplinleri birbirleriyle iç içe geçmiştir. Bu sebeple içerik disiplinler arası yapıya sahiptir (Ata 2009, 35).

1.8. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Programda eğitim durumları 66. ve 67. sayfalarda “Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü” başlığı altında açıklanmaktadır. Buna göre amaç çağın gerektirdiği hedeflerin gerçekleşmesini sağlamaktır. Hedef, öğrenme süreçlerinde öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve tekniklerin işe koşulmasıdır. Bu bağlamda öğretimde anlatım yönteminin kullanımının azaltılması gerektiği belirtilmektedir. Sınıf içi durum öğretmen merkezli öğrencinin etkin olduğu sınıflara doğru değişmelidir. Böyle bir sınıfta öğretmen kendi kararlarını uygulayan yerine öğrencilere yön gösteren, önerilerde bulunan, sadece gerekli durumlarda açıklama yapan, fikir veren, rehber olan ve öğrencilerin gelişmelerini gözleyen kişidir. Örneğin, öğretmen hangi öğretimsel işin yapılacağı ya da hangi kaynağa bakılacağı konusunda fikri olmayan öğrenciye çeşitli işler ya da kaynaklar önerebilir. Öğrencinin gelişmesinde sorunlarla karşılaşıldığında önlem almak da öğretmenin vazifesidir. Ancak, öğretmen öğrenciye kendi kararlarını empoze etmemeli, onun öğrenmesi ile ilgili kararları ona bırakmalıdır. Öğretmen bilgi aktaran, karar veren değil, öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayan, öğrenmeyi kolaylaştıranıdır. Eğitim durumu kapsamında bir sınıfta öğretmen öncelikle yeterli esnekliği olan kurallar sistemi oluşturmalıdır. Bu kapsamda öğrenciler kendi kişisel ve akademik ihtiyaçlarına izin almak zorunda kalmaksızın ulaşabilmelidir. Öğretmen öğrencilerin kendilerinden hangi etkinliklerin bekleneceğini ve hangi sıra dâhilinde çalışacaklarını bilmelerini sağlamalı, ancak talimatlar veren kişi olmaktan sakınmalıdır. Sınıf etkinlikleri öğrencilerin beklentilerinin farkında olarak seçilmelidir. Etkinlikler, ödevler ilgi çekici ve her öğrenci tarafından tamamlanabilecek kadar anlaşılabilir olmalıdır. Grup çalışmalarında, kişisel ödevlerde öğrencilerin mevcut öğrenme düzeylerinin üstünde veya kısmen üstündeki projelerin kullanımı tercih edilmelidir. Öğrenme sürecinde ilgiyi sürdürmek ve dikkati artırmak için bireyselleştirilmiş ve öz yönlendirmeli etkinlikler kullanılmalıdır. Bu esnada öğrenciler çalışırken öğrencilerin çalışmalarını gözlemeli, düzenli olarak programlanmış aralıklarla sınıfta dolaşmalı, işi gevşek tutma davranışlarını tespit ettiğinde bu durum yayılmadan, hemen tedbir almalıdır. Öğretmen geri bildirimde bulunacağı zaman yargılayıcı bir ortam oluşturmamalı, anlamlı sözel övgüler kullanılmalıdır.

Program bilgiyi bir amaç değil, problem çözerken kullanılacak bir araç olarak görmektedir. Bu sebeple bilginin öğrencinin kendisi tarafından yapılandırılmasını önemsemektedir. Öğretmeden öğrencilerde çeşitli becerilerinin geliştirmesini özellikle görsel ve yazılı basının eleştirel okunmasını teşvik ederek yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesini tavsiye etmektedir. Programda 15 adet becerinin kazandırılması hedeflenmiştir. Bunlar eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, gözlem, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım ve empati becerisidir. Her becerinin kapsamında birçok alt beceriler bulunmaktadır. Bu becerilerin bir kısmı doğrudan verilecek beceriler olarak ayrılmıştır. 6. ve 7. sınıfların her ünitesi için doğrudan verilecek olan bir beceri belirlenmiştir. Beceriler ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Programda geçen bilgi, beceri ve kavramların kazandırılmasında kullanılacak, etkinliklere temel olacak bazı uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Bunlar örnek olay incelemesi, geri plandaki düşünceleri bulma, slogan bulma, reklam hazırlama, poster afiş hazırlama, şiir-öykü yazma/şarkı yapma, görsel imgeler oluşturma, önem sırasına koyma, başlık bulma, sınıflama, örnek verme, kendini değerlendirme, yordama yapma, bulmaca, dramatizasyon, tavsiyede bulunma, karşılaştırma, problem çözme,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

görüşme yapma, alan gezileri, kavram haritası oluşturma ve kanıtlamadır. Bu uygulamaların nasıl kullanılabilecekleri hakkında açıklamalar da yapılmıştır. Program sosyal bilgiler öğretmenine tartışma, sunu/anlatım, rol oynama/drama, simülasyonlar (benzetişim) araştırma-inceleme ve problem çözme gibi çeşitli yöntem ve stratejiler ile görsel-işitsel araçlar ve bilgisayarlar kullanmalarını tavsiye etmektedir. Programda sosyal bilimlerin yöntem ve yapılarını yansıtan kaynak, materyal ve prosedürlerin kullanılması vurgulanmaktadır. Bunun için öğretmen sosyal bilimler bilgisinin sürekli değiştiğini, sosyal bilim dallarının temel kavram ve terimlerini, birincil ve ikincil kaynakları kullanmayı, harita okumayı, grafik yorumlamayı vb becerileri kazandırmaya özen göstermelidir.

Öğretmen öğrencilerin kendilerinin ve toplumun değerlerini ve inançlarını incelemelerine yardımcı olmalıdır. Bu maksatla çocuğun toplumsallaşmasına, demokratik toplum değerlerini geliştirmesine, hem ulusal hem de evrensel kimlik kazanımına, karakter gelişimine yardımcı olmalıdır. Ayrıca, farklı öğretim düzeyleri için uygun materyaller seçmelidir. Uygun okuma düzeyi ile ilgili kaynakları belirlemeli, sınıftaki farklı çocukların gereksinimlerine uygun sınıf etkinlikleri düzenlemelidir. Uygun durumlarda, sosyal bilgiler konularını desteklemek amacıyla diğer akademik disiplinlerden bilgi ve materyaller kullanılmalıdır. Örneğin, zaman çizelgeleri, oyun, film. Coğrafi, tarihî, ekonomik ilişkileri karşılaştırma için, matematikten yararlanmalıdır. Böylece etkileşimsel, bütüncül bir öğrenme görüşü geliştirmek mümkün olacaktır. Bununla birlikte, karar verme ve problem çözme becerilerinin gelişimi için öğrencilere yardımcı olmalıdır. Bu kapsamda tümevarımsal ve tümdengelimsel çıkarımları, hipotez (varsayım) oluşturmaya, geçerli sonuçlara ulaşmayı vurgulanmalıdır.

Program öğretmen tutumuna ayrıca yer vermiştir. Öğretmenin rol model olduğu, anlattıklarından çok yaptıklarının etkili olacağı uyarısı yapılmıştır. Sosyal bilgilerin genel amacı etkili, demokratik vatandaşlar yetiştirmek olduğuna göre buna aykırı hareketler kesinlikle yapılmamalıdır. Mesela, bir öğretmen sınıfta insan haklarından, eşitlikten bahsederken, çalışanları ayrı, başarısızları ayrı sıralara oturtuyor; arkadaşlarının karşısında öğrencileri dövüyorsa, bu öğretmen, eşitliği ve insan haklarını değil, eşitsizliği ve insan onurunu kırmayı öğretiyordur (MEB 2006, 71). Programda ayrıca eğitim durumları içerisinde değerlendirilebilecek olan değerler eğitimi kısmı da bulunmaktadır. Değer kavramı Özgüven'den (1999) alınarak tanımlanmıştır. Buna göre değer, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır. Sosyal bilgiler programında kazandırılması hedeflenen değerler şunlardır: Aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik. Programa değerler öğretiminde yeni yaklaşımlar hakkında bilgi veren bir eğitim uzmanının makalesi eklenmesi bu konunun da diğer kronular gibi önemsendiğini göstermektedir.

2005'ten itibaren uygulamaya konulan bu programın en önemli yeniliği öğrenme, öğretme süreçlerinde gerçekleştirilmiştir. Programın vizyonunda yer alan ve temel yaklaşımında açıklanan yapılandırmacılık yaklaşımının öğretim sürecinde nasıl uygulanacağı ve öğretmenin nelere dikkat edeceği bu boyutta ele alınmıştır (Özdemir 2009, 39). Etkinlik örnekleri ile neyin nerede ve nasıl kullanılacağı öğretmene gösterilmektedir. Zamanla öğretmenlerin kazanımlara ulaşmaya yönelik kendi etkinliklerini geliştirmelerini öngörmektedir (Ata 2009, 41,42).

1.9. Araştırma Sorusuna Yönelik Türkiye ile İlgili Bulgular

Programda öncelikle ölçme ve değerlendirmenin yapılış sebebi tanımlanmıştır. Buna göre ölçme ve değerlendirme eğitimde, programların istenilen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerde beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediğini tespit etmek için

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

yapılmaktadır. Ölçme ve değerlendirmenin eğitim ve öğretim sürecinin sürekli izlenmesine her aşamada ortaya çıkan sorunların tespit edilmesine ve düzenlenmesine imkân sağladığı belirtilmiştir. İyi bir değerlendirme sisteminin faydalar açıklanmıştır. Programda değerlendirmenin öğrenme ürünü ile öğrencilerin öğrenme süreçlerini izlemeye yaradığı belirtilmiştir. Değerlendirme neticesinde gerektiğinde kullanılan sınıf etkinlikleri değiştirilir. Program, öğrencinin okul dışındaki gerçek dünyayla uyum içinde olmasını sağlayacak becerilere sahip olmasını da hedeflediğinden ölçme ve değerlendirmenin de öğrencinin gerçek yaşamla kendi bilgileri arasında ilişki kurmasını ve karşılaştığı problemlere farklı çözüm yolları üretebilmesini gerektirmektedir. Program eski tarzdaki ölçme ve değerlendirme yaklaşımının önemini azaldığını belirtmiştir. Buna göre derinliği olmadan çok sayıda kavram ve ilkeyi öğrenme, rutin problemleri çözebilme, ezber bilgi ve yazılı materyallerden bilgiyi aynen aktarmanın önemi yoktur. Artık ölçme ve değerlendirme okuduğunu anlamayı, kritik etme ve yorumlamayı, bilgi toplamayı, analiz etme ve bir sonuca ulaşmayı, grafik ya da tablo halinde verilen bilgilerden sonuç çıkarmayı, gözlem yapmayı, gözlemlerden sonuca ulaşmayı, günlük hayatta karşılaşılan problemleri çözebilmeyi ölçüp değerlendirmelidir.

Program öğretmenlerin öğrencilerin başarısını değerlendirmede birkaç yöntemi birlikte kullanmalarını tavsiye etmektedir. Ancak böyle her öğrenciye ne bildiğini gösterme konusunda bir şans tanınmış olacaktır. Tartışma, yazılar, performans ödevleri ve sunular öğrenci hakkında bilgi edinmenin en iyi yolları olarak gösterilmiştir. Değerlendirmede süreç ve sonucun birlikteliğine vurgu yapılmıştır. Öğretmenlerin gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme formları, öğrenci ürün dosyaları (portfolyo), projeler, posterler, dereceli puanlama anahtarı (rubric) vb. araç ve yöntemleri kullanarak öğrencilerin bilgiyi nasıl yapılandığını ve üst zihinsel becerilerinin ne kadar geliştiğini öğrenim süreci içinde değerlendirmeleri gerektiği belirtilmiştir. Sonucu değerlendirmek için çoktan seçmeli, boşluk doldurma, eşleştirmeli, kısa cevaplı, açık uçlu vb. sorulardan oluşan testlerin de kullanılması gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Programa göre değerlendirme öğrencilerin eğitiminde yapılandırıcı ve geliştirici bir rol oynamalıdır. Öğrencilerin öğrenmesi ve gelişimiyle ilgili elde edilen bilgiler sadece öğretmenlere değil kişisel hedefler belirlemede öğrenciye de yardım etmelidir. Değerlendirme teknikleri öğrencinin geçmişi, kendisi ve çevresi hakkındaki bilgisini, tarihsel ve coğrafi becerileri kullanma yeteneğini ve yaklaşımını geliştirmedeki ilerlemelerini ölçmeye çalışmalıdır.

Program, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretme ve öğrenme stratejileri benimseme iddiasında olduğundan ölçme ve değerlendirmede de öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirmenin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu nedenle sadece yazılı ve sözlü sınavlarla öğrenci başarısının ölçülmesi ve değerlendirilmesine karşındır. Değerlendirme tekniklerinin öğrencinin tüm yeteneklerinin değerlendirilmesini sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Bunu yaparken de konulara uygun değerlendirme tiplerinin seçimine önem verilmesini istemektedir. Örneğin, bir ilköğretim öğrencisinin geçmişteki insanların, olayların ve nesnelerin tartışıldığı sırada, sınıf içi etkinliklere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, bilgi ve becerilerini paylaşması genellikle gözlemlerle saptanabilir. Öğrencinin çevresinin olumlu ve olumsuz yönlerini kendi bakış açısıyla açıklamasında posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada tablo yapmak, şema çizmek daha etkili olabilir.

Programda eğitim-öğretim sürecini destekleyici nitelikte çeşitli değerlendirme araç ve yöntemlerine yer verilmiştir. Örneğin; derslerin işleniş sürecinde öğrencilerin yapılan etkinliklere katılma düzeyleri için gözlem formları; grup etkinliklerine katılımları için grup değerlendirme formları, üniteler sonunda öğrencilerin hangi becerilere sahip olduklarını kendilerinin anlaması için öz değerlendirme formları ya da etkinliğin sonunda birkaç açık uçlu soruyla öğrencilerin kendilerini değerlendirmeleri. Programda bazı ölçme araçları ve yöntemleri ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. Bunlar, görüşme, (mülakat), gözlemler, sözlü sunum, projeler, öz değerlendirme, akran değerlendirme, dereceli puanlama anahtarı, öğrenci ürün dosyası, performans değerlendirme,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

kavram haritaları, tutum ölçekleri, kısa cevaplı maddeler, çoktan seçmeli testler, eşleştirmeli maddeler ve uzun cevaplı maddelerdir (MEB 2006, 72-87).

Program geleneksel ölçme ve değerlendirme araçları ile yansıtıcı inceleme ve oluşturmacı değerlendirme anlayışını da benimsemiştir. Ürün dosyaları öğrenciyi üretmeye teşvik edicidir. Öğrenciyi sosyalleştirirken öğrencinin hayal gücünü, oluşturmacı becerilerini geliştirmelerini de amaç edinmiştir (Ata 2009, 44).

Benzerlik ve Farklılıklara İlişkin Bulgular

2.1. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Çalışmada program kitapları arasında benzerlik tespit edilememiştir. Farklılıklar aşağıda zikredilmiştir:

Ulaşılabilirlik. Mısır sosyal bilgiler program kitapları Mısır Eğitim Bakanlığı internet sitesinde yayımlanmamaktadır. Araştırmacı, ne dinleyici öğrenci olarak gittiği Aynü's-Şems Üniversitesi'nin Öğretim Yöntemleri ve Program Geliştirme Bilim Dalı öğretim üyelerinin ellerinde, ne de üniversite kütüphanesinde, ne de Eğitim Bakanlığı'nın Program, Öğretim Materyalleri ve Yöntemlerini Geliştirme merkezinde bulabilmiştir. Mısır genelinde telekonferans yoluyla yapılan öğretmenler toplantısında programın arandığı ilan edilmiş, ancak yine de temin edilememiştir. Sonuç olarak program kitabı ulaşılabilir değildir. Türkiye'de ise program kitabı Millî Eğitim Bakanlığı internet sitesinde yayımlanmaktadır. Dersi veren öğretmenlerin elinde bulunmaktadır. Program kitabı ulaşılabilirdir.

Sunum. Mısır programı bütün derslere ait programların bir arada bulunduğu bir kitabın içerisinde bir bölüm olarak yer almaktadır. Türkiye programı ise ayrı bir kitap olarak basılıdır.

Programlar Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Şekil Yönünden Programlar. Mısır programında içindekiler kısmı bulunmamakta, Türkiye'de ise bulunmaktadır. Mısır programı 1. kademe 4.-6. ve 2. kademe 1.-3. sınıflar için bir arada sunulurken Türkiye'de 2007 senesinde 1. kademe 4., 5. ve 2. kademe 6., 7. sınıflar için bir arada sunulmuştur.

2.2. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Mısır programında 1. ve 2. kademe için ayrı genel hedefler konulmuşken, Türkiye'de aynı genel hedefler konulmuştur. Her iki devlet programında vatandaşlık, sosyoloji, tarih, coğrafya ve disiplinlerarası alanlara yer verilmiştir. Her iki devlet öğretim programlarında genel hedeflerin yer alışı farklıdır. Türkiye programında 1. ve 2. kademe için ortak genel hedefler belirtilmiştir. Mısır'da ise her bir kademe için ayrı hedeflere yer verilmiştir. Bu durumda karşılaştırmanın geçerli olması için Mısır'ın 1. ve 2. kademe programları genel hedefleri birleştirilerek Türkiye programı genel amaçlarıyla karşılaştırılmıştır. Birleştirme yaparken mükerrer ifadelerle 1 puan verilmiştir. Karşılaştırılan hedeflerin belirlenen disiplin ve disiplinlerarası alanlara göre tespit edilen farklılıkları Tablo 6'da verilmiştir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Tablo 6. Türkiye ve Mısır Programları Hedeflerinde Bulunan Disiplin veya Disiplinlerarası Alanlarının Birbirlerine Göre Yüzdelerle Dağılımları

Disiplin ve Disiplinlerarası	Devletler	
	Türkiye	Mısır
	%	%
Vatandaşlık	27,27	27,78
Sosyoloji	18,18	11,11
Ekonomi	13,64	2,78
Disiplinler Arası/Kategorisiz	13,64	8,33
Tarih	9,1	16,67
Kültürbilim	4,54	0
Coğrafya	4,54	13,89
Felsefe	4,54	0
Psikoloji	4,54	0
Yöntem Bilim	0	5,56
Teoloji	0	2,78
Ekoloji	0	11,11
Toplam	100	100

Tablo 6'ya göre Türkiye'de hedefler arasında Mısır hedeflerinde bulunan yöntem bilim, teoloji ve ekoloji disiplinlerine yönelik hedefler bulunmamaktadır. Mısır hedefleri arasında Türkiye hedeflerinde bulunan kültürbilim, felsefe ve psikoloji disiplinlerine yönelik hedefler bulunmamaktadır. Türkiye'de Mısır'a göre ekonomi disiplinine 4,91 kat, kategorilendirilemeyen disiplinler arası hedeflere 1,64 kat, sosyoloji disiplinine 1,63 kat daha fazla; tarih disiplinine 1,83 kat ve coğrafya disiplinine 3,05 kat daha az yer verilmiştir. Mısır ile Türkiye vatandaşlık öğretimine yaklaşık olarak aynı oranda yer verilmiştir.

2.3. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Mısır'da vizyon başlığı bulunmamakta, Türkiye'de vizyon başlığı bulunmaktadır. Araştırmacının tespit ettiği Mısır SBÖP vizyonunda herhangi bir millî lidere atıf yapılmamaktayken, Türkiye vizyonunda millî bir lidere, Atatürk'e, atıf yapılmaktadır. Mısır vizyonunda dinî vurgu bulunurken, Türkiye vizyonunda dinî bir vurgu bulunmamaktadır. Mısır ve Türkiye programlarında ülkelerin tarihî ve kültürel değerlerine bağlılık, kişinin hak ve yükümlülüklerini bilmesi, insan-çevre arasındaki ilişki, bilgiyi oluşturma ve demokrasi ortak olarak vurgulanmıştır.

2.4. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Mısır programında her bir sınıf için farklı özel hedefler belirtilirken, Türkiye'de her bir sınıf için özel hedefler belirtilmemiştir. Bu sebeple karşılaştırma yapılamamıştır.

2.5. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Mısır programında Tarih ve Coğrafya disiplinlerine yönelik ayrı ayrı üniteler yer alırken Türkiye programında böyle bir ayrıma gidilmemiş, disiplinlerarası yapı oluşturulmuştur.

2.6. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Her iki devlette içeriğin sıralanışında yatay tasarım (genişleyen çevre) program yaklaşımı kullanılmıştır. Türkiye her sınıfta okutulacak olan ünitelerin her biri için kazanımlar belirtirken, Mısır ünitelerin hedeflerini belirtmemiştir. Hedefler ders kitabında her ünitenin girişinde verilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

2.7. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Türkiye’de disiplinler arası yaklaşıma göre yapılandırılmışken, Mısır’da çok disiplinli yaklaşıma göre yapılandırılmıştır.

2.8. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Eğitim Durumları. Türkiye sınıf içerisinde öğrenci merkezli uygulamaları tavsiye etmekte iken Mısır öğretmen merkezli uygulamaları tavsiye etmektedir.

2.9. Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Türkiye’de tartışmalar, yazılar, performans ödevleri, sunular, gözlem, performans ödevleri, görüşmeler, öz değerlendirme formları, portfolyolar, posterler, rubrikler v.b. gibi birçok ölçme aracı değerlendirmeye temel teşkil etmek üzere sayılırken Mısır programında değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Sonuç

Türkiye’de amaçların, Mısır’dakinin aksine, 1. kademe ve 2. kademe için bütünlük olması programın bütünlüğünü ve sürekliliğini göstermektedir. Bu durum seçilen amaçların genel ve öz olarak ifade edilmek istendiğini göstermektedir.

Türkiye’de genel amaçları içerisinde Mısır’da olduğu gibi teoloji, yöntem bilim ve ekolojiye yönelik ayrı ayrı amaçlar bulunmamaktadır. Ancak içerikte bu 3 temaya yönelik konuların işlenmesi ders kitabı ile program arasında uyumsuzluğu göstermektedir.

Türkiye’de amaçlarda sosyoloji, ekonomi, disiplinler arası amaçlara Mısır’a göre daha fazla yer verilmesi programın zenginlik, kapsam genişliği ve yeterliliği bağlamında Mısır’a göre daha kuvvetli olduğunu göstermektedir. Mısır’da ise tarih ve coğrafya disiplin ve alanlarına daha çok yer verilmesi bu programların çok disiplinli yapıda olmasıyla açıklanabilir.

Türkiye programı vizyonunda millî bir lidere atıf yapılırken, Mısır programlarında böyle bir atıf bulunmamaktadır. Bu durum Mısır millî devletinin kurucusu Cemal Abdunısır’dan sonra idareyi elinde bulunduran devlet başkanlarının Abdunısır kadar aynı iktidar ve tesir gücüne sahip olmasıyla, Türkiye’de ise benzer bir durumun gerçekleş(e)memiş olmasıyla açıklanabilir.

Türkiye vizyonunda Mısır’daki gibi dinî bir vurgu bulunmaması Türkiye Devleti’nin laik karakterini göstermektedir.

Türkiye’de eğitim durumları bakımından öğrenci merkezliliğin benimsenmesi, toplum hayatında liberal anlayışın ön plana çıkması, yönetilenlerin etkililiklerini artırmasıyla açıklanabilir. Bu durum “idare” anlayışının yerini “yönetim” anlayışına bırakması, yönetenlerin yetkilerinin yönetilenlerle daha çok paylaşıldığına işaret etmesi bakımından önemlidir.

Türkiye’de Mısır’dakinin aksine süreci ölçmeye yönelik çoklu ve alternatif değerlendirme yöntemleri uygulanması öğrenmenin ve eğitimin kalıcılığının sağlanması bakımından olumludur.

KAYNAKÇA

- ATA Bahri, Sosyal bilgiler öğretim programı, **Sosyal Bilgiler Öğretimi** içinde (s.33-47). PegemA, Ankara 2009.
- BIYIKLI Kemal, **Batı İşgalleri Karşısında Türkiye’nin Ortadoğu Politikaları – Atatürk Dönemi**, Gökkuşbu, İstanbul 2006.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

- CEVİZ Nurettin, **Osmanlı Döneminde Arap Coğrafyasının Edebî ve Kültürel Yönden Geri Kalmışlığı İddiaları: Mısır Eyaleti örneği**, Birinci Ortadoğu Semineri, Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi, Elazığ 2004.
- DEMİREL Özcan, **Öğretme Sanatı**, PegemA, Ankara 2006.
- ERGUN Mustafa, **Karşılaştırmalı Eğitim**, <http://www.egitim.aku.edu.tr/kegitim.pdf> (ET:25.04.2007).
- EVCİOĞLU Kemal, **Amerika Birleşik Devletlerinin Büyük Ortadoğu Projesi: Alfa-Kaos-Omega-Tapınak**, Umay Yay., İzmir 2005.
- FARE'A Hasan Mohammad, SAMER Mostafa Solayman, SA'AD Sayyed Mohammad al-Fajjal, MAMDOH Mohammad Redwab Khalel, HAJJACE Abdolqader Ahmad, **Derâsât al-Ejtema'iyya, al-Mavared wa'l-Shakhseyyât, al-Saff al-Sades, al-Fasl al-Derâse al-Awwal**, Wuzarat al-Tarbeyya wa al-Ta'lem, al-Kahera 2007a.
- FARE'A Hasan Mohammad, SAMER Mostafa Solayman, SA'AD Sayyed Mohammad al-Fajjal, MAMDOH Mohammad Redwab Khalel, HAJJACE Abdolqader Ahmad, **Derâsât al-Ejtema'iyya, al-Mavared wa'l-Shakhseyyât, al-Saff al-Sades, al-Fasl al-Derâse al-Sane**, Wuzarat al-Tarbeyya wa al-Ta'lem, al-Kahera 2007b.
- KOLUKISA Enver Aydın, TOKCAN Halil, AKBABA Bülent, *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı*, A Yayınları, Ankara 2006.
- MEB, **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı ve Kılavuzu**. Ankara 2006.
- MEMİŞ Ekrem, **Kaynayan Kazan Ortadoğu**, Çizgi, Konya 2002.
- OSMANOĞLU Ahmed Emin, TAHA AHMAD ABDOULMAGED Abdoulmaged, Mısır, C. Öztürk (Ed.) **Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Programları** içinde (s.327-359). PegemA, Ankara 2011.
- ÖZDEMİR Soner Mehmet, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlilikleri. M. Safran, (Ed.). **Sosyal Bilgiler Öğretimi** içinde (s.47-64). PegemA, Ankara 2009.
- ÖZTÜRK Cemil, **Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış**. Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde (s.1-31). PegemA, Ankara 2009.
- PİNGEL Falk, **Avrupa Evi: Ders Kitaplarında 20. Yüzyıl Avrupa'sı**, Çev.: Nurettin Elhüseyni, Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul 2004.
- URL,1: Dünya Bülteni, <http://www.dunyabulteni.net>, (ET:25.04.20011).
- URL,2: Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>, (ET:04.04.2013).
- YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yay., Ankara 2008.
- Wuzarat al-Tarbeyya wa al-Ta'lem Kıta' al-Kutub, **al-Tawgehat al-Fanneyyah wa al-Manaheg al-Deraseseyyah le'l-Halqa al-Awwale men al-Ta'lem al-Asase al-Marhale al-Ebtedaeyyah**, al-Kahera 2004.
- Wuzarat al-Tarbeyya wa al-Ta'lem Kıta' al-Ta'lem al-Âm al-Edârat al-Markazeyya le'l-Ta'lem al-Asase, **Al-Tawgehat al-Fanneyyah wa Tawze' al-Makarrarat al-Deraseseyyah le'l-Âm al-Derese 2007-2008 le'l-Marhala al-E'dadeyya al-E'dade al-Âm**, al-Kahera 2007.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

